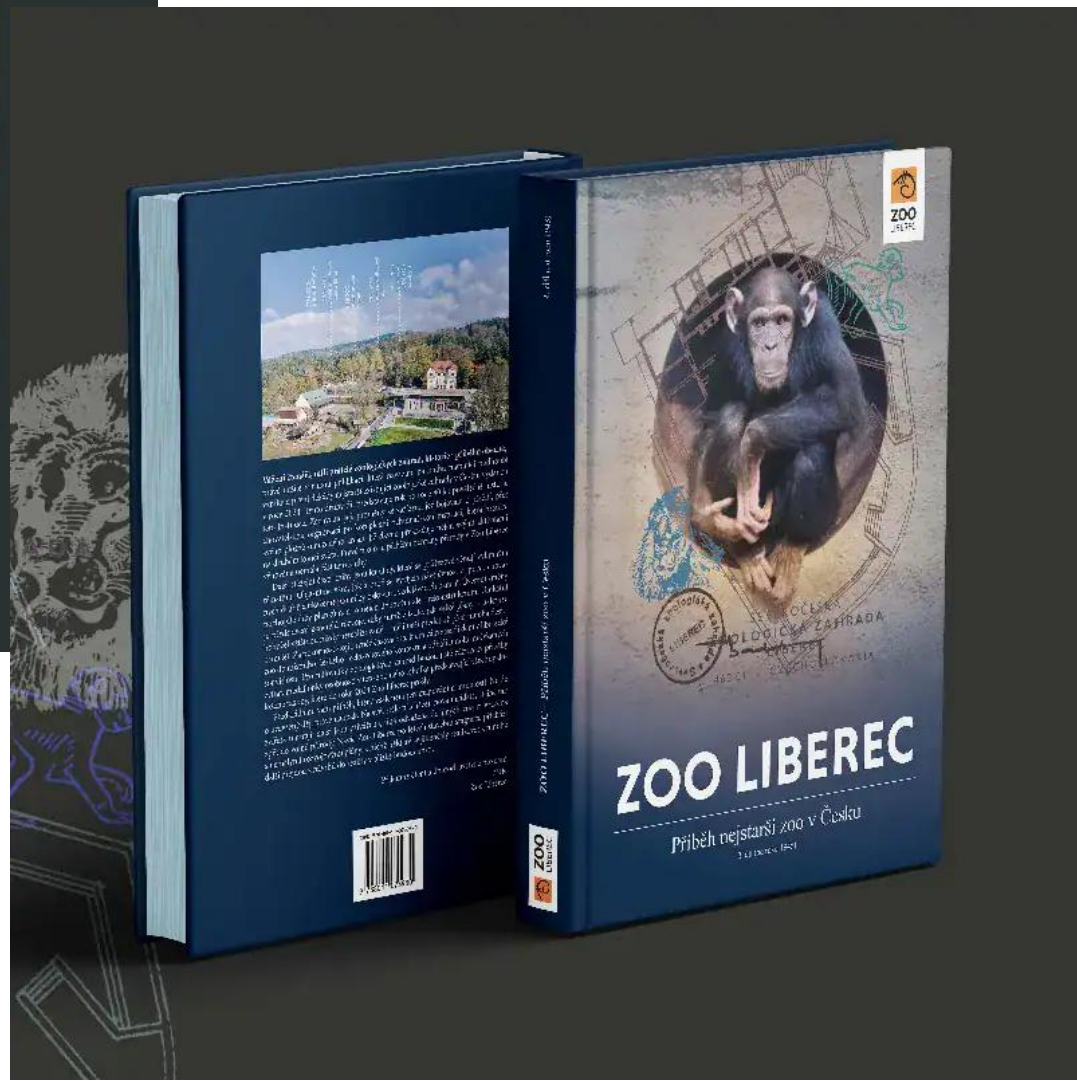
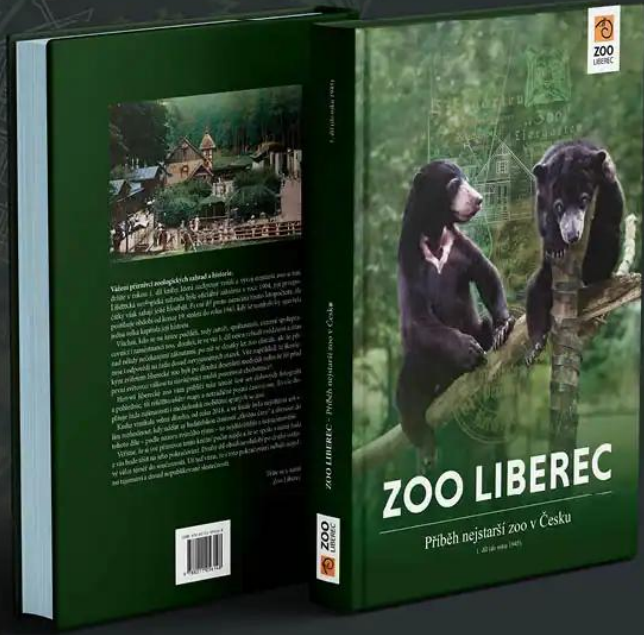

**Transformace zoologických zahrad
na příkladu
Zoo Liberec,
nejstarší existující instituce svého druhu
v Česku**

RNDr. Lukáš Nekolný, Ph.D.

Historický ústav FF UHK

22. historickogeografická konference
Role rekreace a turismu v proměnách historických míst
28. 1. 2026

Úvod

- Zoo
 - Instituce definované tím, že veřejnosti vystavují živá (chovaná) zvířata (Milstein, 2009)
 - Specifická kulturní krajina
- Historie zoo
 - 1663 – Menagerie Versailles
 - 1752 – Menagerie Schönbrunn, Vídeň
 - 1793 – Ménagerie du Jardin des Plantes, Paříž
 - 1828 – ZSL London Zoo
 - Zoo 19. století – krajinářské parky + akvária
 - 1907 – Tierpark Hagenbeck, Stellingen (Hamburk)
 - 2. světová válka
 - Rozvoj environmentalismu, nutnost proměny, nové typy zoo
- Historie zoo v Česku?
 - Zpožděný → hlavní rozvoj až po 2. světové válce

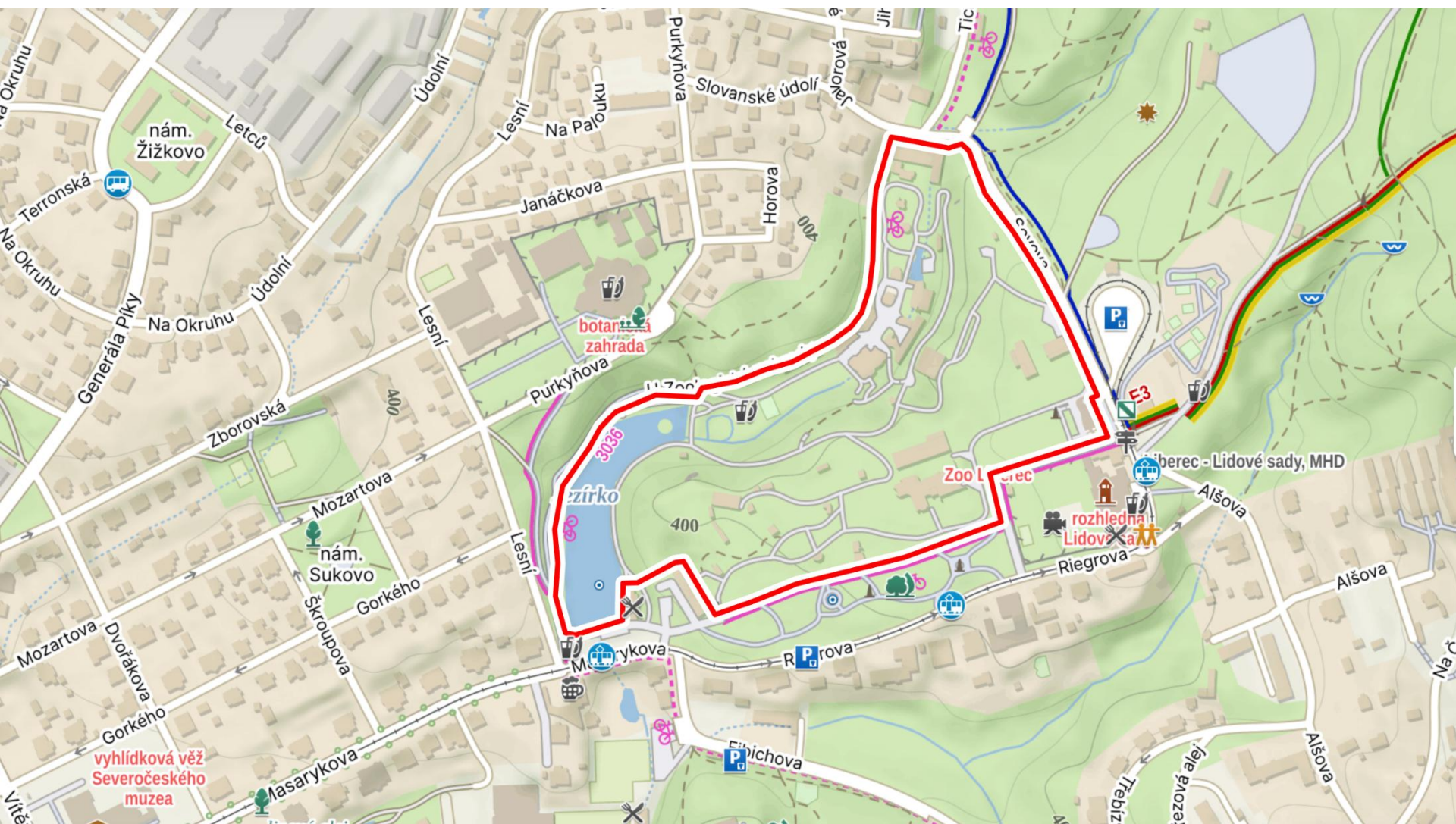
Transformace zoo

- Proměny nemateriální (filozofické) x materiální (fyzické)
- Vztah mezi společností a přírodou, lidmi a zvířaty → **ko-evoluce zoo** → **stavební změny**, změny v kompozici zvířat v zoo, **prostorové změny**
- Menažerie → zoologické zahrady → ochránářská centra
- Funkce – **zábava/rekreace, vzdělávání, výzkum, ochrana přírody, welfare zvířat i wellbeing návštěvníků**
- Transformace
 - Shromažďování sbírek → mezinárodně koordinované (ex situ) populace /Regional collection planning (RCP)/
 - Přírodní atypy a běžné druhy → ohrožené taxony
 - Jednotlivci → přirozené sociální a chovné skupiny
 - Noemovy archy
- **Zoo jako historické místo, zoo jako místo dědictví, zoo jako dědictví**
- **Vznik zoo evoluční x revoluční**

Zoo Liberec – nejstarší v Česku

- Kdy vznikla? 1919?
 - 1895 – ptačí park (park okrasného ptactva)
 - 1902 – velká voliéra v městském parku (v prostoru pozdějšího rozšíření zoo)
 - 1904 – první výběh (srn) na území dnešní zoo, poté další druhy a expozice – počátek kontinuálního vývoje na současném místě
 - 1907 – přenesení ptačího parku do území dnešní zoo
 - 1872 – počátek budování cest v tzv. Městském lesíku
 - 1881 – počátek budování Městského parku
 - 1884 – slavnostní otevření parku
 - 1897 – vznik tramvajové trati k parku
 - 1900 – Labutí jezírko (Gondolový rybník)
 - 1901 – otevření budovy výletní restaurace Lidové sady

Zoo Liberec – nejstarší v Česku

Zdroj: K. Baláková, Zoo Liberec

Zoo Liberec – nejstarší v Česku

NEREALIZOVANÁ ROZŠÍŘENÍ

L. NEKOLNÝ, K. BALÁKOVÁ

Založení Zoo Liberec hned na počátku 20. století, navíc v hlubokém údolí Jizerského potoka, přinášelo od začátku její existence opětovně výzvy v podobě potřeby plošného rozšiřování. Přestože se zoo opravdu podařilo několikrát rozšířit z původního jednoho hektaru na expoziční areál o ploše 12 ha, mnohé plány se nikdy realizace nedočkaly. Tato dvojstránka proto nabízí unikátní srovnání jednotlivých plánovaných a většinou nerealizovaných rozšíření. Ukazuje však i průběžné zvěřování. Oranžové podbarvené jsou části, kam se měl areál dle tehdejších plánů rozšiřovat. Z nákrešů je zřejmé, že zpočátku se zoo měla rozrůstat hlavně v údolí Jizerského potoka, od konce 50. let 20. století se dlouhodobě počítalo s co největším využitím ploch parku Lidových sadů, které neměly tak chladné klima a prudké svahy. Jediné tak bylo možné začít budovat stavby pro větší zvířata jako slony a žirafy.

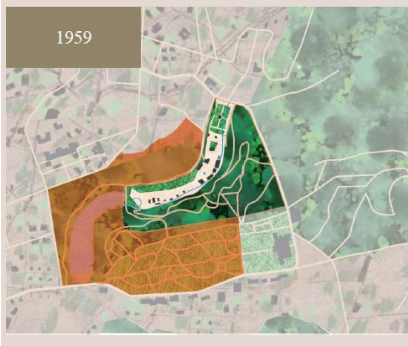
1927

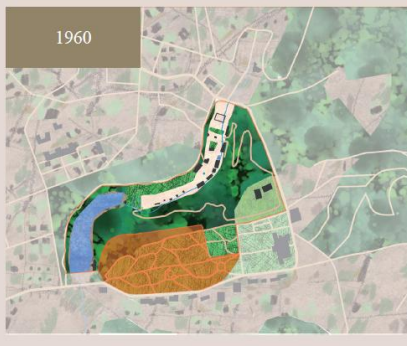
1950

1959

1960

1992

1996

2003

Transformace

Zdroj: Zoo Liberec

Transformace

Zdroj: Zoo Liberec

Transformace

Zdroj: Zoo Liberec

Transformace

Transformace využití

- Německočeská výstava 1906
 - Čapí hnízdo – změny účelu
 - První pavilon

Zdroj: Zoo Liberec

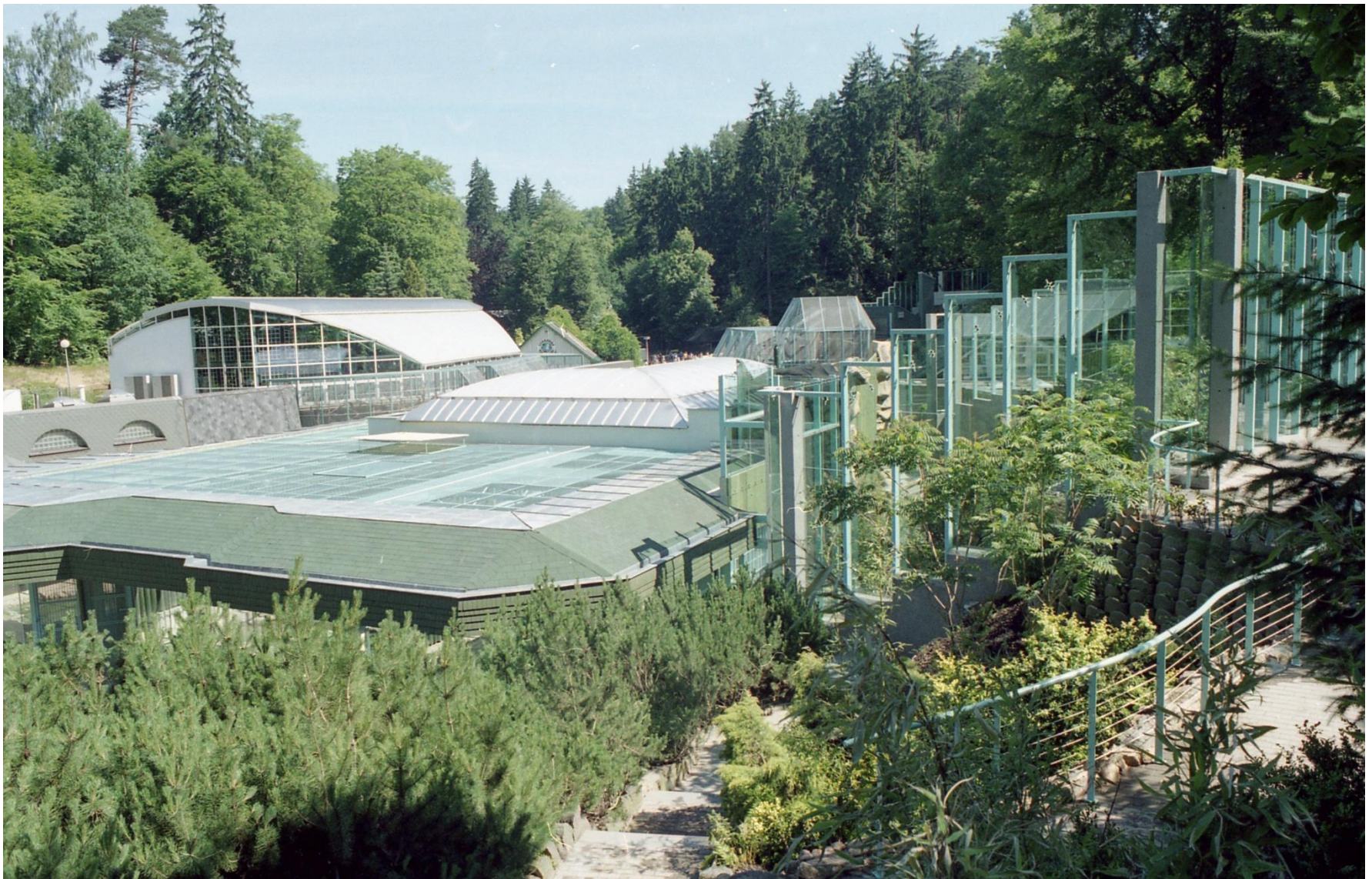
Zdroj: vlastní foto

Údolní část (1987)

Zdroj: Zbyněk Šiša

Údolní část (2001)

Zdroj: Zoo Liberec

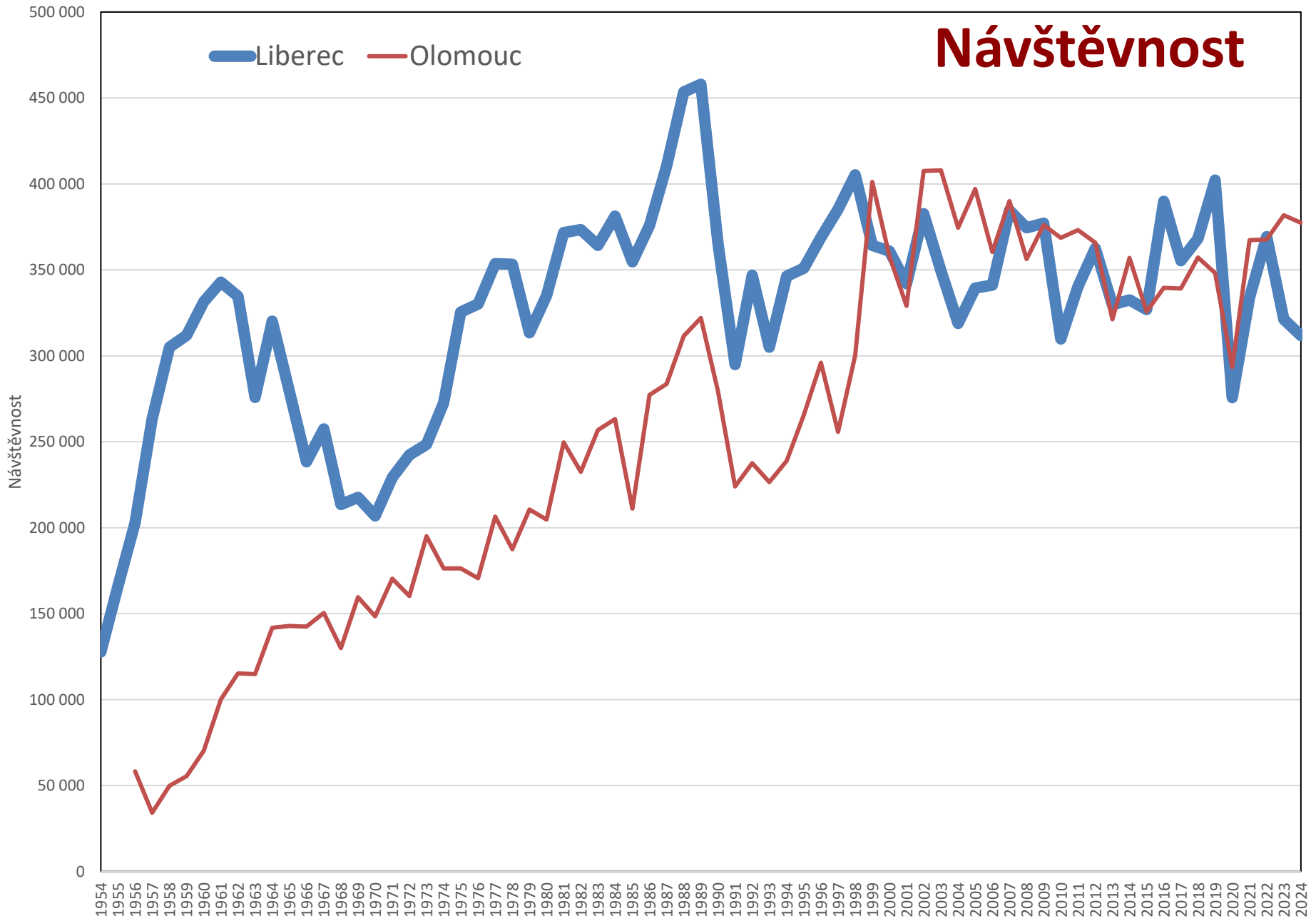
Etapy vývoje

- První expozice
- Rozvoj v zoologickou zahradu
- Zoo bojuje o přežití (po 2. světové válce)
- Zoo na cestě k významné chovatelské instituci (po 1954 – nové vedení, nové trendy)
- Zoo na cestě komercializace a mezi světovou elitu (po pádu železné opony, nová finanční situace, otevření se světu)
- Zoo na cestě k ochránářské instituci (nové priority, nejde jen o areál)

- → změny možností
- → změny priorit

Návštěvnost

Liberec Olomouc

Liberecké výstavní trhy

- Tradice od 19. století, první velké 1920
- Značka LVT – od 1956 (zoo poprvé přes 200 tisíc),
- 1. polovina 60. let – zlatá éra, akcí žilo celé město
- 80. a 90. léta útlum, nakonec zánik

Liberecké výstavní trhy

- V zoo u příležitosti LVT otevírány expozice, klíčové období celé sezony
- Zoo i BZ prodlužovaly otevírací dobu, např. od 7 do 20 h (výstaviště od 9 h)
- 1962 – za dva týdny 80 tisíc lidí, tj. $\frac{1}{4}$ celoroční návštěvnosti zoo
- 1964 – za tři týdny 115 tisíc lidí, tj. $\frac{1}{3}$ celoroční návštěvnosti zoo
- **1965 – nejvyšší návštěvnost LVT – za 3 týdny 604 tisíc vstupů, zoo 104 849 (38 %), BZ: 125 809 (42 %)**
- Od 1966 pokles – příčiny spatřovány v:
 - 1) východ k Tržnímu náměstí, nikoliv k zoo,
 - 2) spojení s výstavou v Jablonci a organizovaný odvoz do Jablonce,
 - 3) řada cizích a atraktivních podniků v období LVT
- 1970 – 51 tisíc, tj. $\frac{1}{4}$ celoroční návštěvnosti – celkově nižší návštěvnost zoo (po roce 1968 nebylo možné počítat s návštěvníky z NDR)

Závěr

- Zoo jsou ovlivňovány svou historií, která vychází i z širšího vývoje společnosti
- Transformace jsou mj. dány dobou vzniku
 - Doba vzniku
 - význam z hlediska turismu
 - reklama, tradice, návštěvnost (oblíba), ale...
 - vliv na polohu
 - vliv na rozlohu
 - vliv na potřebu a možnosti rozšíření
 - → omezené stavební možnosti
 - v určitou dobu výhoda, později nevýhoda (také bílí tygři)
 - zoo jako místa dědictví

Děkuji za pozornost!

lukasnekolny@gmail.com